

Zoran IVANOVIĆ, *Metodologija znanstvenog istraživanja*, SAIVA, Kastav, 2011., 702 str.

Izdavačka kuća SAIVA iz Kastva publicirala je monografiju Zorana Ivanovića, redovitog profesora Sveučilišta u Rijeci. Knjiga je opsežno djelo o znanosti i znanstvenom istraživanju od kojeg bi najveću korist mogli imati studenti, poslijediplomski studenti te svi istraživači i znanstveni djelatnici, kojima može poslužiti kao vodič u znanstvenom i stručnom radu te za upoznavanje s metodologijom znanstvenog istraživanja i metodologijom izrade znanstvenog i stručnog djela. Profesor Ivanović, osim opširnog teorijskog dijela, u knjigu ugrađuje i dugogodišnja osobna iskustva stečena u nastavi i znanstvenoistraživačkom radu, a posebice ona stečena u radu sa studentima dodiplomskog i poslijediplomskog studija. U svome dugogodišnjem bavljenju metodologijom autor je već objavio knjigu iste tematike, *Metodologija izrade znanstvenog i stručnog djela* (Opatija, 1996.), ali ova nova knjiga još je opširnija u bavljenju tom temom. Osim knjiga Zorana Ivanovića, u Hrvatskoj je dostupno i nekoliko metodoloških monografija drugih autora, od kojih valja istaknuti sljedeće: Ratko Zelenika, *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela* (Rijeka, 2011.) i nekoliko njegovih ranijih djela; Ana Tkalac Verčić, Dubravka Sinčić Ćorić, Nina Pološki Vokić, *Priručnik za metodologiju istraživanja: kako osmisлити, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje* (Zagreb, 2010.); Milko Mejovšek, *Metode znanstvenog istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima* (Jastrebarsko, 2008.); Patrick Dunleavy, *Kako napisati disertaciju: Kako planirati, skicirati, pisati i dovršiti doktorsku disertaciju* (Zagreb, 2007., prev. Maja Grgić Hudoletnjak); Miroslav Žugaj, Ksenija Dumičić, Vesna Dušak, *Temelji znanstvenoistraživačkog rada: metodologija i metodika* (Varaždin, 2006.); Josip Milet, *Osnove metodologije istraživanja* (Zagreb, 2005.); Miroslav Vujević, *Uvođenje u znanstveni rad: u području društvenih znanosti* (Zagreb, 2002.); Andrija Nikić, *Nastanak znanstvenog djela ili Metodologija* (Mostar, 2002.) te Mijo Biličić, *Metodologija znanstvenoistraživačkog rada: autorizirana predavanja održana u veljači 1997. g. na postdiplomskom studiju tehnologije pomorskog prometa* (Rijeka, 1997.).

Uz predgovor, uvod, sadržaj te 434 reference knjiga je obogaćena sa šest slika i osam tablica, čiji se popis nalazi na početku knjige, a na kraju je priložena bibliografija citirane literature te indeksi pojmova i imena. Knjiga je logički i sustavno podijeljena u pet dijelova: "Logičke i gnoseološke osnove metodologije", "Opće i znanstvene metode spoznaje", "Svrha, ciljevi i proces znanstvene spoznaje", "Izrada znanstvenog i stručnog djela" i "Razvoj spoznaje i primjena rezultata znanstvenog istraživanja u praksi". Dalje se knjiga dijeli na više cjelina u kojima autor obrađuje, analizira i objašnjava pojmove logike, gnoseologije i metodologije; osnovna pitanja elementarne i moderne logike; zakone i načela istinitog mišljenja; osnovne pojmove metodologije; dijalektički karakter toka spoznaje; spoznaju kao filozofsko i znanstveno pitanje; pojam, obilježja i klasifikaciju metoda; opće filozofske metode spoznaje; opće znanstvene metode spoznaje; posebne znanstvene metode spoznaje; svrhu i ciljeve znanstvene spoznaje; obilježja, izvore, etape i proces znanstvenog istraživanja; mjesto i ulogu znanstvenog predviđanja; znanstveni zakon, otkriće i izum; znanstvenu teoriju i učenje; izradu znanstvenog i stručnog djela; znanstvene i stručne publikacije i informacije; bitna obilježja znanstvenog i stručnog djela; izlaganje i objavljivanje rezultata istraživanja; osnovne pravce razvoja spoznaje te na kraju kako primijeniti rezultate znanstvenog istraživanja u praksi.

Prvi dio knjige, "Logičke i gnoseološke osnove metodologije" (str. 3.–198.), sastoji se od pet cjelina: "O pojmu logike, gnoseologije i metodologije", "Osnovna pitanja elementarne i moderne logike", "O zakonima i načelima istinitog mišljenja", "Osnovni pojmovi metodologije" i "Dijalektički karakter toka spoznaje". Osim prve cjeline, u kojoj se objašnjavaju osnovni pojmovi logike, gnoseologije i metodologije, koji kao takvi ne zahtijevaju široku razradu, ostale su cjeline opširno razrađene te definiraju i objašnjavaju osnovne postavke, glavne pojmove, metode i tehnike koje istraživač koristi u radu. Autor definira i klasificira značenje "pojma", objašnjava i klasificira pojam suda, govori o zaključku kao obliku misli, objašnjava spoznajnu važnost pojma, suda i zaključka. Potom se bavi zakonima i načelima istinitog mišljenja, objašnjavajući čitatelju tradicionalna i novija učenja logike o zakonima istinitog mišljenja. Nadalje definira osnovne pojmove metodologije kao što su analiza, generalizacija, definicija, divizija, indukcija itd. Posljednja cjelina prvoga dijela posvećena je dijalektičkom karakteru toka spoznaje i u njoj autor sumira prethodne cjeline objašnjavajući dijalektički proces kretanja od neznanja k znanju, od nepoznatog k poznatom.

Drugi dio knjige, "Opće i znanstvene metode spoznaje" (str. 201.–311.), kroz pet cjelina – "Spoznaja kao filozofsko i znanstveno pitanje", "Pojam, obilježja i klasifikacija metoda", "Opće filozofske metode spoznaje", "Opće znanstvene metode spoznaje", "Posebne znanstvene metode spoznaje" te "O spoznajnim osnovama općih i posebnih znanstvenih metoda" – uvodi čitatelja (potencijalnog istraživača) u osnovne znanstvene metode kojima je potrebno ovladati za svako ozbiljno znanstveno istraživanje. Prva cjelina, "Spoznaja kao filozofsko i znanstveno pitanje", objašnjava gnoseologiju odnosno spoznajnu teoriju, polazeći od ontologije, empirizma, skepticizma i drugih filozofskih disciplina, dovodeći nas do općih i posebnih filozofskih i znanstvenih metoda kojima se autor bavi u narednim cjelinama. Slijede cjeline posvećene metodama spoznaje, gdje autor razlikuje opće filozofske metode, opće znanstvene metode i posebne znanstvene metode. Najviše se zadržava na posebnim znanstvenim metodama spoznaje – analitičko-sintetička metoda, metoda generalizacije i specijalizacije, induktivno-deduktivna metoda te metoda definiranja, dokazivanja i opovrgavanja – detaljno opisujući svaku od njih.

Treći dio, "Svrha, ciljevi i proces znanstvene spoznaje" (str. 315.–467.), sadrži pet cjelina – "Svrha i ciljevi znanstvene spoznaje", "Obilježja, izvori, etape i proces znanstvenog istraživanja", "Mjesto i uloga znanstvenog predviđanja", "Znanstveni zakon, otkriće i izum" i "Znanstvena teorija i učenje". Autor ponajprije postavlja pitanje svrhovitosti bavljenja znanostju te ciljeva koje znanost ima, ističući da je cilj svih znanstvenih istraživanja – spoznaja. Znanstvena istraživanja dijeli u tri kategorije – fundamentalna, primijenjena i razvojna. Potom se bavi procesom znanstvenog istraživanja krećući od utvrđivanja i izbora problema, postavljanja hipoteze, utvrđivanja ciljeva istraživanja, planiranja i realizacije istraživanja te verifikacije rezultata znanstvenog istraživanja. Nakon toga se bavi oblicima i postupcima znanstvenog istraživanja, u što spadaju jednostavno implikacijsko predviđanje, deduktivno predviđanje, induktivno predviđanje, induktivno-deduktivno predviđanje, dijalektičko-deduktivno predviđanje, predviđanje društvenih pojava, empiristički agnosticizam i racionalistički determinizam. Nadalje definira što je znanstveni zakon, koje vrste znanstvenih zakona postoje te objašnjava razliku između znanstvenog otkrića i znanstvenog izuma. Posljednja se cjelina bavi pitanjima znanstvene teorije, tj. definiranjem i strukturom

pojma znanstvene teorije, pitanjem nastanka i izgradnje znanstvene teorije, pitanjem vrsta znanstvenih teorija, pitanjem dimenzija znanstvene teorije i pitanjem spoznajne uloge znanstvenih teorija, a na samome kraju definira pojmove "učenje" i "znanost".

Četvrti dio, "Izrada znanstvenog i stručnog djela" (str. 471.-645.), najpraktičniji je dio knjige. U njemu autor kroz pet poglavlja – "O izradi znanstvenog i stručnog djela – uvodno", "Znanstvene i stručne publikacije i informacije", "Izrada znanstvenog i stručnog djela", "Bitna obilježja znanstvenog i stručnog djela" i "Izlaganje i objavljivanje rezultata istraživanja" – upućuje čitatelja u izradu znanstvenog i stručnog rada. Uvodno objašnjava koje su četiri etape pripreme i izrade znanstvenog rada: prikupljanje znanstvenih publikacija, proučavanje znanstvenih publikacija, izbor prikupljenih znanstvenih publikacija i pisana obrada znanstvenog istraživanja. Nadalje navodi koji su izvori informacija – osobno iskustvo istraživača, iskustvo drugih istraživača, primarni izvori informacija i sekundarni izvori informacija – te kako ih vrednovati. Ipak, valja istaknuti da je za povjesničara najvažniji – izvor. Potom klasificira znanstvene i stručne publikacije, upućujući čitatelja najprije u vrste znanstvenih djela, potom u vrste stručnih djela, znanstveno-stručnih djela te djela na visokim učilištima. Zatim opisuje glavna tehnička obilježja knjiga i ostalih publikacija te upućuje čitatelja u način korištenja znanstvenih i stručnih publikacija i informacija. U narednoj cjelini autor vodi čitatelja kroz sve faze izrade znanstvenog rada, skrećući mu pozornost na najvažnije dijelove toga procesa, opisujući što sve djelo treba sadržavati te posvećujući veliki prostor načinima citiranja literature. Posljednja cjelina ovoga dijela posvećena je završnoj fazi izrade rada – izlaganju i objavljivanju rezultata istraživanja – i u njoj se opisuje na koje se sve načine i gdje znanstveno djelo može prezentirati.

Posljednji dio monografije, "Razvoj spoznaje i primjena rezultata znanstvenog istraživanja u praksi" (str. 649.-664.), sastoji se od dviju cjelina – "Osnovni pravci razvoja spoznaje" i "Primjena rezultata znanstvenog istraživanja u praksi". U prvoj cjelini opisano je pet pravaca razvoja spoznaje: razvoj spoznaje od jednostavnije i pristranije prema sve složenijoj i objektivnijoj; razvoj spoznaje od površnije k sve dubljoj odnosno od spoznavanja pojavnosti k spoznavanju suštine pojava; razvoj spoznaje od statičke i metafizičke k dinamičkoj, razvojnoj i dijalektičkoj; razvoj spoznaje od veće zablude i manje istine prema sve manjoj zabludi i sve većoj istini; razvoj spoznaje od jednostavnije, niže i manje istinite teorije, jednostavnije i slabije prakse – k sve višoj i više istinitoj teoriji odnosno sve višoj i sve moćnijoj praksi. Posljednja cjelina u knjizi naglašava metodološko i generičko značenje primjene rezultata znanstvenog istraživanja u praksi, što autor povezuje s trima pitanjima: pitanjem informiranja i promidžbe, pitanjem motiviranja i pitanjem kontrole i praćenja te primjene, jer ako nema primjene rezultata znanstvenog istraživanja u praksi – proizlazi da je istraživanje svrha samo sebi.

Ovaj metodološki priručnik svojim općim i praktičnim savjetima može koristiti istraživačima svih znanstvenih disciplina. Preporuča se ponajprije mladim istraživačima koji ulaze u svijet znanosti s mnogo nedoumica kako riješiti razna pitanja i teškoće praktične prirode u svezi sa znanstvenim i stručnim radom. Najviše će koristiti mladim povjesničarima pri izboru primjerene znanstvene metode istraživanja, pri utvrđivanju problema istraživanja, definiranju ciljeva te određivanju posebnih metoda i istraživačkih postupaka, a svim ostalim povjesničarima kao alat za odabir odgovarajuće metodologije za interdisciplinarno istraživanje povijesti.

LIDIJA BENCETIĆ